

Những ngày cuối cùng bên Sư Ông

(tiếp theo Bản tin Khánh Anh 4/2014)

Bác sĩ quyết định điều trị lần thứ hai. Nhịp tim cũng giảm xuống chừng **150-160**. Vẫn còn nhanh quá. Đã hai lần điều trị, Bác sĩ quyết định đánh thức Sư Ông dậy, vì hiệu quả không được như ý muốn. Họ hỏi thăm Ngài thấy thế nào trong người, Sư Ông cho biết không thấy đau đớn gì cả.

Bác sĩ lại thông báo tiếp, vì nhịp tim Sư Ông còn cao quá, phải dùng thuốc tim, nhóm beta blocker điều trị. Sư Ông gật đầu đồng ý. Bác sĩ lại tiêm thuốc vào tĩnh mạch Ngài. Nhịp tim lần này cũng có giảm đi chút ít, nhưng vẫn chưa là bao. Bên cạnh đó thì vấn đề khác xuất hiện. Huyết áp của Sư Ông lại trụt xuống từ từ. Từ khoảng **170-180** (số trên của huyết áp), giờ đây giảm xuống **120**, xuống **100**, xuống **80**, xuống **75**. Nhìn thấy huyết áp trụt dần, trụt dần trên màn ảnh như thế, nước mắt tôi chảy dài. Không biết Sư Ông sẽ thế nào. Kinh nghiệm những năm trong bệnh viện, huyết áp trụt nhiều như vậy, nguy rồi. Cái gì cũng có thể xảy ra, Tôi nhìn Minh. Chắc Minh không hiểu vì sao tôi khóc. Thông cảm thôi, Minh đâu có làm trong ngành y tế. Nhìn thấy tôi lo lắng, chắc chắn Minh cũng lo nhiều vì ít nhiều cũng rõ tình trạng hiện tại rất nghiêm trọng.

Tôi lắp bắp nói lên với ba vị bác sĩ "**My master's blood pressure...**" Vừa ghen ngào nói, vừa với phản xạ tự nhiên, tôi kéo phần dưới của chiếc giường Sư Ông đang nằm lên cao tôi đã. Giường của người bệnh thì mình có thể nâng phần đầu giường hay phần chân giường lên đều được cả. Chừng như chưa vừa đủ, tôi chụp thêm cái gối đặt bên dưới đôi chân của Ngài. Hầu làm cho cặp chân gầy guộc của Ngài được nâng cao lên để máu dồn nhiều về tim, giúp huyết áp lên cao phần nào trở lại. Các bác sĩ nhìn tôi nhẹ nhàng gật đầu tán đồng. Sau này, nghĩ lại, vì mình quá lo sợ sự hiểm nguy của Sư Ông, chứ nhân viên ở đó, họ cũng đầy kinh nghiệm, sẽ sẵn sàng giúp đỡ Ngài trong tình huống cần thiết thôi.

Lạy Phật, Ngài gia hộ. Huyết áp của Sư Ông trụt xuống đến 75 rồi đứng dừng. Không trụt thêm xuống nữa. Lạ lùng. Trái lại huyết áp đang tăng dần. Tăng lên **90**, rồi **100**, rồi **105**... Mọi người đều thở phào nhẹ nhõm. Duy nhịp tim của Sư Ông vẫn còn cao. Tôi nhớ hình như **120** hoặc **130** gì đó.

Sư Ông tỉnh dần trở lại. Bác sĩ cho biết khoảng một, hai tiếng đồng hồ nữa, họ sẽ cho thêm thuốc nhằm giúp nhịp tim của Sư Ông xuống lại bình thường.

Buổi chiều, bác sĩ bắt đầu với thuốc làm nhịp đập của tim chậm lại lần thứ hai. Quả tình, sau khi bắt đầu điều trị lần này, nhịp tim đang dần ổn định. Huyết áp cũng xuống theo mức bình thường. Chỉ có nhịp thở (*respiration frequens*) của Sư Ông vẫn còn khá cao. Từ trưa đến giờ họ đã cho Ngài thở thêm đường khí.

Sư Ông khỏe dần trở lại. Tôi bước ra ngoài cửa phòng, điện thoại liền cho Sư Phụ Y Chỉ tôi. Vừa nghe tiếng của Thầy tôi bên kia đầu giây, tôi không còn cảm lòng được nữa. Bao nhiêu căng thẳng, bao nhiêu lo sợ, bao nhiêu kinh hoàng tôi đều thưa lên Thầy những điều mình vừa chứng kiến. Nức nở. Qua làn nước mắt tôi thưa: **Thầy ơi con cứ ngỡ lúc này, Sư Ông mình đã ra đi rồi.** Thầy kiên nhẫn lắng nghe và an ủi tôi thật nhiều. Thầy dành cho tôi tất cả những phút giây mà tôi cần thiết. Sau đó, hồi tưởng lại, tôi nghĩ chắc chắn trong giây phút đó, hẳn lòng Thầy tôi cũng trĩu nặng, cũng âu lo vô cùng về sức khỏe của Hòa thượng Chủ tịch.

Lát sau, Thầy Viên Giác phone lại. Tôi kể anh nghe sức khỏe của Sư Ông chiều này, Thầy cũng lặng người trong điện thoại.

Lối **17** giờ, Sư Ông khỏe nhiều một chút. Nhân còn có Minh ở đây, tôi nhờ Minh đưa tôi ra một kiosque nhỏ mua ít bánh mì đen, một bịch fromage xắt thành từng lát và vài trái táo để nhờ tôi, Sư Ông cần có muốn dùng thì sẽ có sẵn. Và lại, những ngày chăm bệnh của Sư Ông, thật sự tôi không dám rời khỏi phòng của Ngài. Do vậy, tôi cũng cần có chút bánh mì để sẵn trong phòng với chút cheese, khỏi phải đi xuống căng-tin hàng ngày.

Sau khi giúp đưa tôi ra quán mua ít đồ vặt vãnh như trên, Minh lái xe ra về. Anh chàng thanh niên này thật dễ thương. Rất nhiệt tình. Vừa giúp lái xe, vừa giúp phiên dịch. Minh ít nói, nhưng lúc nào cũng tận tâm. Nhiều lần, Minh đang bận việc giúp thu dọn nơi khóa tu học hoặc đang nằm nghỉ ở nhà, nghe điện thoại tôi gọi, Minh tức tốc chạy vào bệnh viện tức thì. Điện thoại cho Minh, dù có là giữa khuya hay vào sáng sớm, lúc nào Minh cũng vui vẻ, sẵn sàng, không cau có, không phiền lòng. Mấy hôm nay chắc cũng mệt nhiều lắm, dù rằng Minh không nói. Minh lái xe về, còn tôi quay trở lên Khoa tim, Phòng số 6.

Chừng lối **18** giờ, Sư Ông có vẻ khỏe hơn khi sáng nhiều lắm. Sư Ông nói, không còn cảm thấy tim đập quá nhanh. Nhìn lên màn hình, tôi thấy, vâng đúng vậy. Bây giờ chỉ còn khoảng **70-80** một phút. Chứ khi trưa thật dễ sợ. Tôi làm việc ở Đan-mạch trước đây, chưa hề thấy bệnh nhân nào mà tim đập **201** nhịp một phút cả. Tôi đã thấy những bệnh nhân với nhịp tim khoảng chừng **160** đến **170** là tối đa. Lúc ấy khu cấp cứu đã tìm cách giúp cho nhịp tim của họ xuống mức bình thường rồi, có đâu mà thấy được **200** như vậy. Ngồi mà tưởng tượng làm sao trong một phút đồng hồ, tức trong sáu mươi giây thôi, mình phải đếm cho xong được đến số **201**. Chắc chắn phải đếm thật nhanh, phải đếm thật lẹ mới kịp được. Nghĩ như vậy mới thấy quả tim Ngài đã làm việc quá nhọc mệt trong những ngày qua.

Sau đó, y tá đem thức ăn chiều vào, Ngài dùng được một chút. Suy nghĩ, giá mà có được chén cháo để Sư Ông mình dùng chiều nay thì hay biết mấy. Nhưng ở đây, có quen biết ai đâu để mà nhờ.

Lát sau có điện thoại của Thầy Quảng Đạo. Thầy đã đưa đoàn Phật tử Pháp quốc mấy chục vị lên Helsinki để chờ chuyên bay sáng sớm hôm sau. Tôi kể Thầy nghe diễn tiến bệnh trạng của Sư Ông chiều nay. Thầy cũng xúc động lắm. Tôi thưa với Sư Ông là có điện thoại của Thầy Đạo, Sư Ông ra đầu tôi mang điện thoại đến. Sư Ông hỏi thăm Thầy Đạo và những Phật tử về Paris chuyên sáng. Có sót ai không. Có quên ai không. Vé lên máy bay thế nào. Ngài dặn dò Thầy Đạo chăm sóc kỹ cho các cụ lớn tuổi. Tôi nghe Sư Ông quan tâm từng ly, từng tí đến từng Phật tử ở giờ phút này trong khi bệnh trạng Ngài thật nguy kịch. Cảm động quá. Tâm lòng Ngài bao la thế đó. Nghĩ về người khác, nào nghĩ đến thân mình. Nằm trên giường bệnh, Ngài vẫn nhớ, vẫn nghĩ đến từng người.

Buổi tối, anh Phật tử Turku, Bảo Tuân đưa sư huynh Viên Giác trở lại thăm Sư Ông. Tối nay Sư Ông khỏe nhiều, nên Ngài nói chuyện với anh Bảo Tuân khá lâu. Anh Bảo Tuân kể về những tiên tri Phật pháp tại Turku, về những khó khăn tế nhị. Anh cho biết tin vui đã xin được chính quyền trợ giúp về kinh tế cũng như nhà cửa cho Thầy trụ trì Chùa Liên Tâm. Như vậy là tam ôn. Trong buổi hầu chuyện với Sư Ông tối này, anh Bảo Tuân được nghe Sư Ông sách tấn và khuyên nhủ hàng Phật tử tại gia tại Phần Lan cố gắng hỗ trợ Tam Bảo và làm cho Phật pháp được phát triển tại địa phương.

Tối nay, ngồi bên giường Sư Ông, sư huynh Viên Giác xin bóp tay chân cho Ngài đỡ mỏi. Sư Ông im lặng đồng ý. Nhẹ nhàng kéo tay áo của Sư Ông lên để xoa bóp, nước mắt sư huynh tôi đã ứa ra khi nhìn thấy cánh tay gầy guộc của Ngài đầy ắp những vết bầm do những lần thử máu, những lần chích kim luôn vào tĩnh mạch để cho thuốc điều trị. Thầy Viên Giác kín đáo dụi nhẹ làn nước mắt. Tiếng Sư Ông nói chuyện với sư huynh thật trầm ấm, nhẹ nhàng, đầy trìu mến. Tôi nghe được câu Ngài dạy sư huynh tôi : **Viên Giác phải cố gắng, phải ráng lên.** Văng vẳng đâu đây, có tiếng nấc nhỏ nhỏ. Hình như sư huynh tôi xúc động. Hình như anh đang khóc, bởi tôi thấy thêm làn nữa, sư huynh kín đáo đưa bàn tay dụi dụi cặp mắt đỏ hoe. Mà không xôn xang, không ứa lệ sao được. **Bác trưởng lão Hòa Thượng trong lúc thập tử nhất sinh này, nằm trên giường bệnh vẫn nghĩ đến những mầm non của đạo pháp. Chăm sóc. Sách tấn. Nhắc nhở. Động viên...** Có lẽ lời huân dụ tối hậu này của Ngài nói cho sư huynh tôi đêm nay sẽ là hành trang quý báu trong suốt quãng đời tu tập của anh.

Sau khi sư huynh Viên Giác ra về, Y tá mang vào cho tôi ít tấm drap giường. Tôi trải xuống sàn nhà, kê bên chân giường Sư Ông, nằm nghỉ qua đêm.

Thứ hai ngày 5/8-2013

Đêm qua, giấc ngủ của Sư Ông không trọn. Cứ nửa giờ, 1 tiếng, hoặc nhiều lắm là 2 tiếng đồng hồ thì thức giấc. Mỗi lần nghe tiếng động của chiếc giường khi Ngài trở mình, tôi bật dậy. Có lúc Ngài cân ly nước, có khi Ngài cân chiếc khăn giấy. Hoặc có khi chỉ là trở mình đơn thuần, nhưng tôi vẫn ngồi nhìn Sư Ông thật kỹ. Thấy trên màn ảnh, nhịp tim, nhịp thở vẫn thường. Thở phào. Sư Ông vẫn còn khỏe. Trong tiềm thức tôi, vào những giây phút đó và suốt cả những ngày được hầu Ngài về sau, hình ảnh buổi chiều chủ nhật, Sư Ông nằm trên giường bệnh, đôi mắt nhắm nghiền, huyết áp trụt dần trụt dần. Hình ảnh này cứ như cuộn phim quay đi và trở lại trong suy nghĩ của tôi liên hồi. Tôi lo sợ lắm. Mà không lo sợ sao được. **Lạy Phật ! Giáo Hội còn bao công việc, Tăng đoàn còn cần vô cùng hình bóng của Ngài. Hàng Tăng sĩ trẻ chúng tôi còn cần nơi nương tựa, Phật tử khắp nơi xa xôi như Bắc Âu xuống đến Trung Âu, Nam Âu còn cần bóng mát của tàng cây cổ thụ là Ngài.**

Những giờ phút, ngày tháng qua, được hầu Ngài, gần Ngài, khi sức khỏe Ngài trong thời gian nguy kịch nhất, tôi càng thấy rõ sự vĩ đại của Ngài trước những biến đổi vô thường của thân ngũ ấm, với Ngài lúc nào cũng an nhiên tự tại. Khi nào cũng bình thản tự nhiên. Có đến có đi vẫn thế. Bao ngày nay, tôi chưa bao giờ nghe một tiếng rên la. Chưa bao giờ có một tiếng than phiền, trách cứ. Chưa bao giờ thấy Ngài có một biểu hiện không hài lòng về việc chi. Không có, hoàn toàn không có.

Giữa đêm trường tĩnh mịch, chỉ có tiếng nhịp thở, bao lần tôi đã bật dậy, chỉ cần nhìn thấy Ngài thôi. Thấy Ngài vẫn còn khỏe. Yên tâm. Trên màn hình nhịp tim, nhịp mạch vẫn đều đều. Chắp tay. Niệm Phật. Cảm ơn Phật Đà.

Tim Sư Ông sáng thứ hai này nhịp đập xuống hơi thấp, mạch khoảng **45 đến 50**. Huyết áp thì ổn rồi khoảng **110/60**. Nhịp thở còn hơi nhanh. Khoảng **25 đến 30** nhịp một phút. Bác sĩ thăm bệnh buổi sáng và cho biết trong ngày này sẽ phải đi chụp hình phổi trở lại.

Sáng nay, Y tá đem thức ăn điểm tâm vào, Ngài không dùng sáng. Tôi pha ít café sữa. Ngài chỉ nhắm vài hớp. Tôi dâng lên Ngài tách trà chanh có ít mật. Cũng chỉ vài hớp. Không hơn.

Chút xíu sau, có tiếng phone reo. Trước khi đưa đoàn Phật tử Chùa Khánh Anh ra phi trường Helsinki, Thầy Đạo có phone về thăm sức khỏe Sư Ông buổi sáng.

Những ngày này, chiếc phone nhỏ nhỏ của Sư Ông reo gần như liên tục. Bác sĩ có nhắc đôi lần, Sư Ông rất yếu, Ngài cần nghỉ ngơi nhiều. Giám điện thoại tôi đa và hạn chế những cuộc viếng thăm tôi đa. Đó là lời khuyên của Bác sĩ bên khoa tim. Tôi có thưa lên Ngài điều này, Sư Ông gật đầu đồng ý lời khuyên ấy.

Ngoài ra, hàng ngày chư Tôn Trưởng Lão trong Giáo Hội như nhị vị Hòa Thượng Phó Chủ tịch và Tổng Thư Ký, cùng các Thượng tọa Quảng Hiền và Thầy tôi điện thoại sang đều đặn thường xuyên. Quý Ông, các Ngài dạy rất rõ phải chăm sóc sức khỏe Sư Ông thật kỹ. Để Sư Ông nghỉ ngơi. Những lời dạy của

quý Ngài cũng như lời khuyên của bác sĩ, tôi cố gắng giữ gìn. Ngay cả điện thoại của các Ngài trưởng lão trong Giáo Hội Âu Châu hoặc từ Hoa Kỳ, Úc Châu, Gia-Nã-Đại cũng thế, khi điện qua, gặp lúc Sư Ông đang nghỉ, hoặc Sư Ông đang mệt, các Ngài vẫn khuyên tôi không được đánh thức Sư Ông, và dạy tôi chỉ thừa trình lên tình trạng bệnh cũng như sức khỏe của Sư Ông trong ngày là được rồi. Chừng ấy thôi. Đủ rồi. Để Sư Ông nằm nghỉ. Rồi các ngài cúp máy. Quý Ông, quý Ngài trong Giáo Hội bốn châu là thế, luôn quan tâm đến sự an lành của Sư Ông. Sức khỏe của Ngài là hàng đầu.

Quả tình những lời dạy của quý Ông rất hợp lý. Có ở bên giường bệnh Sư Ông những ngày này, mới thấy được một đêm, Ngài thức giấc cả chục lần, nên những giấc ngủ, khi Ngài ngủ được quý giá làm sao. Tận mắt nhìn được như vậy, chắc chắn mình sẽ thông cảm được lời khuyên của bác sĩ, lời dạy của chư Tôn trưởng lão cố gắng giữ gìn sự yên tĩnh để Sư Ông ngơi nghỉ.

Sáng nay, khi nghe điện thoại của Thầy Đạo, Sư Ông dạy tôi chuyển điện thoại lên Ngài. Ngài dặn dò Thầy Đạo lo cho đoàn Phật tử về Pháp buổi sáng cho chu toàn. Rồi Ngài hỏi về đoàn Phật tử buổi chiều về Paris, lẽ ra đi theo với Ngài. Nay ai là người sẽ giúp trên 12 vị lớn tuổi in vé, check in, đưa ra phi trường cho khỏi lạc. Thầy Đạo thưa có Bác Ngọc giúp rồi. Sư Ông yên tâm một chút. Tâm lòng Ngài giờ đó vẫn suy tư, lo nghĩ cho các Phật tử. Thật cảm động, Tôi đã rơi nước mắt khi nghe lời Ngài dạy Thầy Đạo như trên qua điện thoại; mai này chư vị Phật tử biết thêm về những suy tư, sự quan tâm, sự lo lắng cho mọi người của Ngài trong lúc đang bệnh nặng, chắc cũng không tránh khỏi ít nhiều bùi ngùi.

Khoảng 11 giờ trưa, bệnh viện mang thức ăn trưa vào. Thức ăn Tây. Dọn lên Sư Ông. Ngài chỉ nếm qua một muỗng. Không dùng nữa. Thưa với Sư Ông cách mấy, Ngài chỉ lắc đầu. Ngài chỉ khoát tay. Thương Sư Ông quá. Nghĩ lại mấy ngày hôm nay, không có được chén cháo dâng Sư Ông thời tôi buồn làm sao. Dự định, trưa nay sẽ nhờ Minh, hoặc sẽ liên lạc Thầy Đạo buổi chiều khi Thầy đến Paris, và nhờ Thầy liên lạc với một vị Phật tử thuần thành nào ở địa phương giúp cho việc này.

Trưa thứ hai, lối khoảng 11 giờ 45, Ông Thắng Hoan vào thăm Sư Ông. Nhìn thấy Ông vào, lòng tôi rung rung. Quý Ông mình là thế. Thương yêu, quý mến lẫn nhau. Ông Chánh Văn Phòng Hội Đồng Giáo Phẩm GHPGVNTN Hoa Kỳ tuổi hạc đã cao, nghe Sư Ông Chủ tịch còn nằm viện, nên Ngài bước vào thăm và từ giã để hôm sau bay về Hoa Kỳ. Thầy Hạnh Bảo sau những ngày bận rộn công việc bên chùa, công việc dọn dẹp trường học sau khóa tu học 25, hôm nay thu xếp đưa Ông Chánh Văn Phòng Hoa Kỳ vào thăm. Hai Ông gặp nhau rất vui. Sư Ông nằm trên giường bệnh, lúc này cũng yếu nhiều, nét mặt Ngài chừng như sáng hẳn lên, tươi tỉnh hẳn ra, và có ít nhiều nét vui khi Ngài nhìn thấy Ông Thắng Hoan bước vào thăm. Hai Ông nói chuyện với nhau vài câu. Giọng Ngài yếu ớt, nhỏ nhẹ, nhưng tràn đầy sự trân quý. Thời gian hai Ông thăm nhau quá ngắn ngủi, vì dưới Phòng X-ray ở tầng trệt, nhân viên bệnh viện đang chờ Sư Ông xuống để chụp hình kiểm tra lại phổi của Ngài.

Sau khoảng thời gian chừng 10 phút thăm hỏi ngắn ngủi đó, Sư Ông nằm trên giường được đẩy ra phía thang máy. Tôi chào Ngài Chánh Văn Phòng và bước theo sau chiếc giường Sư Ông. Chợt nhớ, tôi quay lại nói nhỏ với Thầy Hạnh Bảo, nhờ Thầy nhắn Phật tử nào chiều nay nấu cho Sư Ông chén cháo. Thầy gật đầu. Chân tôi tiếp tục bước đi, nhưng đầu thì ngoáy nhìn lại. Cố thu vào ký ức mình hình ảnh Ông Chánh Văn Phòng như gốc cò thụ già nua đứng lại trong phòng bệnh của Sư Ông, gương mặt trầm ngâm, đôi ánh mắt nhìn theo bóng Ngài Chủ tịch... Bên kia khung kính cửa sổ bệnh viện, ngoài đó nắng vàng nhạt nhạt, hắt hiu.

Buổi chiều, mới vừa đáp xuống phi trường Charles De Gaulle, Thầy Quảng Đạo điện liền tức thì sang Turku. Sư Ông không khỏe lắm, đang nằm nghỉ. Tôi kể nhanh một ít những tin tức sức khỏe của Ngài. Và từ Paris, Ni Sư Diệu Trăm cũng điện thoại nhiều lần để nghe sức khỏe của Sư Ông và kê cho tôi nghe dự định sẽ sang Phần Lan. Từ trưa đến giờ, Sư Ông thỉnh thoảng lại bị buồn nôn. Bác sĩ có cho thuốc chống nôn, tác dụng được vài giờ thì Ngài lại bị buồn nôn trở lại. Có lẽ vì thế, chiều nay, Sư Ông có phần mệt hơn khi sáng một chút.

Minh vào thăm Sư Ông chiều tối, có xách theo ga-mèn cháo. Tôi sốt ra cái chén nhỏ thỉnh Ngài dùng. Sư Ông khoát tay không dùng. Tôi thưa, xin Sư Ông thương cho hàng Tăng sĩ trẻ chúng con, thương cho các Phật tử khắp nơi đang mong Ngài mau bình phục, xin Sư Ông chịu khó dùng chút cháo này. Ngài nhìn tôi yên lặng, và tôi được phép đút cho Ngài đến muỗng thứ ba. Chỉ được bửa muỗng thôi, Ngài lắc đầu ra dấu ngưng lại. Thương Sư Ông quá. Ngài vì hàng Phật tử nên đã ráng cố gắng thời ba muỗng cháo, mặc dù đang bệnh, trong bụng không muốn ăn chi.

Tối này, Ni Sư Diệu Trăm cũng có điện sang lần nữa. Sư Ông có phần đỡ mệt hơn khi trưa, tôi thưa lên Sư Ông. Lúc đầu thì Sư Ông khoát tay, ý Ngài muốn nằm nghỉ, nhưng sau lại dạy tôi mang điện thoại đến. Ngài nói ít tiếng với Ni Sư Diệu Trăm. Trong phòng lúc đó cũng có Minh, chúng tôi nghe Ngài nói hai lần trong phone : **khí nào cần thì Thầy sẽ gọi sang**. Đồng thời lúc ấy màn ảnh nhíp tim của Sư Ông đang ổn định từ 60 nhíp một phút nhảy lên tức thì trên 120 nhíp tim một phút. Minh và tôi nhìn nhau e ngại. Đồng thời Sư Ông cho biết Ngài lại đang buồn nôn. Ni Sư Diệu Trăm biết Sư Ông không khỏe lắm, nên nói nhanh qua điện thoại với tôi : **thời thôi để Sư Ông nghỉ**. Buổi tối Ni Sư cũng điện lại cho tôi lần nữa báo tin đã đặt vé sang Phần Lan vào chiều thứ tư 7/8-2013 và hỏi tôi, Sư Ông và tôi có cần chi thì Ni Sư sẽ mang sang. Chúng tôi bàn với nhau mang hờ theo vài bịch lúa mạch, Ni Sư Diệu Trăm cho biết sẽ mang theo bột khoai môn loại có thể pha nước sôi dùng liền. Riêng tôi thì thấy không có cần chi. Vì từ khi vào đây tôi đã có mua bịch bánh mì đen và một vị "**cheese**" cắt từng lát sẵn rồi, thế cũng đủ.

Buổi tối có Ông Tổng Thư Ký đều đặn mỗi ngày lối 20 giờ Phần Lan, Ngài đều phone sang. Có khi Ông thăm Sư Ông được ít phút. Những khi Sư Ông mệt, thì Ngài dạy tôi thừa lên tình trạng sức khỏe của Sư

Ông. Tôi thừa từng chi tiết mà mình biết được. Ông lắng nghe và thường dạy tôi cũng nhớ giữ sức khỏe để lo cho Sư Ông.

Buổi tối này, Thầy Đạo cũng điện từ Paris lần nữa, báo tin tất cả quý Phật tử trong đoàn của Bác Ngọc cũng đã về đến Paris bình an. Tôi thưa lên Ngài Chủ tịch điều này, Sư Ông vui lắm. Chúng kiền những điều này, lòng tôi vô vàn cảm phục Sư Ông. Lúc nào cũng quan tâm mọi người, không khi nào nghe Ngài nói điều chi về bản thân Ngài cả trong suốt thời gian năm viện.

Thứ ba ngày 6/8-2013

Tối qua, Sư Ông ngủ được nhiều hơn đêm trước chút xíu. Nhưng vẫn thức giấc rất nhiều lần.

Buổi sáng, Sư Ông vẫn còn đôi chút buồn nôn, nên Ngài không muốn dùng chi. Chỉ uống chút café sữa và một phần ba ly sữa tươi.

Buổi thăm bệnh sáng nay, bác sĩ cho Ngài biết kết quả chụp hình phổi trưa qua. Phổi bị viêm và có nước. Bệnh viện đã điều trị bằng trụ sinh và Ngài sẽ phải tiếp tục điều trị như thế cho đến khi hết viêm. Lúc đó, chắc nước trong phổi cũng sẽ hết.

Riêng sáng nay, Sư Ông lại gặp thêm một vấn đề khác. Từ chiều qua đến hôm nay, Ngài không có tiểu tiện. Trong buổi thăm bệnh này, bác sĩ cũng quyết định sẽ cho Sư Ông siêu âm vùng bụng. Họ cho biết khoảng trưa thì sẽ có bác sĩ chuyên khoa bụng đến khám cho Sư Ông.

Buổi cơm trưa nay, nhân viên đem vào, Ngài không dùng. Minh xách tô cháo lên, Ngài cũng không thời. Sư Ông nằm đó, mắt lim dim. Có phần nhọc mệt. Chúng tôi không dám làm ồn để Ngài nghỉ. Tôi bước vội ra ngoài cửa phòng bệnh, điện về Thầy tôi thưa lên tình trạng sức khỏe của Sư Ông và cho biết là tôi lo quá. Vừa nói vừa khóc. Thầy an ủi tôi và động viên tinh thần tôi rất nhiều. Chút sau đó, tôi cũng có thưa chuyện qua điện thoại với Thượng tọa Quảng Hiền bên ngoài phòng bệnh. Thầy cũng lắng nghe bệnh tình của Sư Ông. Tôi nghe tiếng Thầy đôi khi cũng lạc đi. Hình như thầy Quảng Hiền cũng khóc thì phải. Bên này, tôi vừa thưa chuyện với thầy Quảng Hiền, tôi cũng vừa nức nở. Thầy động viên tôi thật nhiều. Cũng như Thầy Y chỉ tôi, khuyên tôi cố gắng lo cho Ngài Chủ tịch. Vâng, con xin nghe lời quý Thầy dạy. Con sẽ cố gắng hết mình, hết lòng, tôi thăm nhủ.

Lối 14 giờ trưa, bác sĩ bên khoa bụng sáng khám cho Sư Ông. Họ ấn vào những vùng bụng của Sư Ông xem có đau nơi nào không. Sư Ông cho biết là không có đau. Họ khám thật kỹ. Họ siêu âm qua vùng thận xem có vấn đề chi không, thì thấy thận bình thường. Họ siêu âm qua vùng gan. Siêu âm khá lâu, khá kỹ, họ cũng cho biết không thấy có gì đặc biệt, không có gì lạ. Siêu âm lại giữa vùng bụng, thì họ thông báo với Ngài rằng động mạch chính của vùng bụng hơi phình ra một chút. Khoảng 4,5 cm (*aneurism*), họ khuyên Sư Ông sau này về Pháp nên thường xuyên đi tái khám mỗi sáu tháng một lần.

Sau đó, các vị bác sĩ nói, vì thận không hoạt động lọc các chất thải và tạo nước giải từ ngày qua đến giờ, cộng với kết quả siêu âm cũng không thấy có nước thải trong bàng quang, họ đề nghị điều trị bằng thuốc lợi tiểu (*diuretics*). Sư Ông gật đầu đồng ý. Trong lòng tôi thật bất loạn. Lo sợ. Tim vừa mới ổn định một chút. Nay qua đến vấn đề của thận. Đã âu lo, tôi càng thêm âu lo. Đưa mắt nhìn, quan sát Sư Ông rất nhiều lần. Gương mặt của Ngài vẫn thản nhiên. Không một vẻ gì lo lắng. Ngài vẫn an nhiên. Mọi người xôn xao. Ngài vẫn bình thản. Chừng như chẳng có việc gì xảy ra. Tôi thán phục Ngài. Bao năm làm việc trong khoa cấp cứu trước kia, biết bao lần tôi đã nhìn thấy sự hoảng hốt, kinh sợ của những người bệnh. Biết bao lần tôi đã nghe tiếng khóc than, rên rĩ của người bệnh, còn nơi này, một chút dao động, một lời than vãn, tôi không nghe, tôi không thấy. Hoàn toàn không có.

Sau đó, họ lại cho thử máu. Thử thật nhiều loại khác nhau. Thử về các chất khoáng Natrium, Kalium, thử về các chỉ số của gan, thử về hồng huyết cầu, bạch huyết cầu...và nhiều loại khác nhau nữa. Kết quả thử máu tạm thời cho thấy lượng Kalium trong người của Ngài khá cao, đến mức số 6. Trong khi đó, số maximum được chấp nhận chỉ là 4,8. Họ cho Ngài uống thuốc (*Resornium*) để làm lượng Kalium trong người xuống mức bình thường trở lại.

Tối này Sư Ông hơi mệt. Từ chiều qua đến hôm nay, Mẹ của anh cư sĩ Minh, cô đã nấu cháo gửi vào để Sư Ông dùng. Nhưng, chén cháo buổi chiều nay cũng như chén cháo khi trưa vẫn còn nguyên vẹn. Thừa thỉnh Ngài dùng mấy lần, nhưng Ngài đưa tay từ chối. Ngài chỉ uống vài hớp trà có sữa và mật. Lo quá !

Thứ tư ngày 7/8-2013

Sáng nay, Sư Ông có nhiều nét mệt mỏi trên gương mặt. Suốt đêm qua, Ngài chợp mắt rất ít.

Thức ăn điểm tâm nhân viên bệnh viện đem vào. Ngài chỉ nếm qua cho có nếm, rồi không dùng thêm.

Sáng sớm hôm nay, có phone của thầy Quảng Đạo. Thầy hỏi căn kể tình trạng bệnh cũng như sức khỏe của Sư Ông ngày này. Sau đó Thầy muốn thưa chuyện thăm Sư Ông. Sư Ông gật đầu, tôi mang điện thoại qua dâng lên Ngài. Tôi nhìn thấy trên gương mặt Sư Ông điểm một nụ cười mỉm khi Thầy Đạo hỏi : **Sao sáng nay, con nghe Thầy nói tiếng khó nghe một chút.** Nhưng rồi chợt nghĩ lại, Thầy lại thưa : **có phải Sư Ông đã không có mang hàm răng giả ?** Đây là một trong những lần hiếm hoi, tôi được nhìn thấy nụ cười hiền hòa, nhẹ nhàng của Sư Ông trong những ngày Ngài nằm trên giường bệnh. Quả thật đúng như vậy, tôi qua khi tháo răng giả ra để tôi đem rửa cho sạch, sáng nay Ngài chưa kịp đặt lại vào miệng thì có điện thoại. Thầy Đạo thỉnh tai nên đoán được giọng nói của Ngài sáng nay có phần khác hơn những ngày khác là vậy. Trong cuộc thăm hỏi điện thoại này, tôi còn nghe được Sư Ông hỏi Thầy Đạo về căn phòng của

Thầy đã được sửa chữa xong chưa. Ngài là thế đó, luôn quan tâm và suy nghĩ đến mọi người, nghĩ đến đời sống, đến sự sinh hoạt tu tập của đại chúng cho dù thân Ngài đang yếu ớt, đang kiệt sức, đang có bệnh.

Buổi sáng này, cũng có điện thoại của Hòa Thượng Chánh Văn Phòng Hoa Kỳ điện sang. Lúc đầu nghe có phone của Ôn, Sư Ông dạy tôi thưa với Hòa Thượng lát nữa khỏe một chút, Ngài sẽ điện lại. Nhưng rồi nghĩ sao, Ngài thay đổi ý kiến, dạy tôi mang **"phone"** lại liền. Sau buổi nói chuyện, Ngài có kể lại tôi nghe Hòa Thượng Thăng Hoan mới từ Âu châu đặt chân về đến Hoa Kỳ, lúc đó khoảng 2 giờ sáng bên USA. Ngài không ngủ được, nên điện sang thăm Sư Ông. Trong buổi nói chuyện giữa hai Ngài, tôi có nghe được một câu Sư Ông nói với Ngài Thăng Hoan. Hôm gặp Ôn Trưởng lão Chánh Văn Phòng của Hoa Kỳ trong Tang lễ của Ngài Chủ tịch tại Khánh Anh, Paris, tôi có trình lên Hòa Thượng dự định của mình sẽ viết ít dòng về những ngày cuối gần bên Sư Ông, đồng thời xin phép Ngài cho được ghi lại câu nói của Sư Ông lúc hai Ngài nói chuyện điện thoại. Ôn Thăng Hoan gật đầu cho phép. Vậy, tôi xin ghi lại lời của Sư Ông Chủ tịch vào sáng thứ tư hôm ấy như sau : ***Đầu tàu phải ở lại, đuôi tàu sẽ phải đi trước rồi.*** Hôm nghe Ngài nói với Ôn Chánh Văn Phòng Hoa Kỳ như vậy, hai chân tôi bủn rủn. Đầu óc tôi quay cuồng. Phải chăng đây là lời từ giả ? Phải chăng đây là lời vĩnh biệt. Dù mệt mỏi trong giai đoạn này - những ngày cuối cùng, Ngài vẫn dạy tôi chuyển điện thoại lên Ngài, để Ngài trực tiếp thăm Ôn Chánh Văn Phòng Hội Đồng Giáo Phẩm GHPGVNTN Hoa Kỳ, hay là đề ***Ngài từ giả ? Như vậy là Tăng đoàn sẽ phải sắp mất đi một cội tùng già ? Như vậy là chúng ta sắp phải mất đi một bậc đáng tôn kính ? Mai này sinh hoạt Tăng đoàn sẽ ra sao ? Hàng Tăng sĩ trẻ chúng tôi sẽ thế nào ?...***

Từ khuya ngày qua đến sáng hôm nay, thân của Sư Ông hoạt động tốt trở lại. Sự bài tiết các chất thải đã bình thường trở lại. Chức năng hoạt động của thận không còn phải lo lắng. Trong thời thăm bệnh sáng nay, bác sĩ cũng khẳng định thân của Sư Ông lọc những chất giải độc thải ra ngoài bình thường. Riêng kết quả thử máu của chiều qua không được tốt. Đặc biệt là kết quả thử máu về gan. Một trong những chất trong gan, số Alat rất là lớn. Alat đến 5.403, trong khi đó số bình thường phải nằm trong mức giới hạn, tối thiểu là 10 và tối đa chỉ được lên đến 70. Còn nay kết quả cho thấy trên 5.000. Riêng số Bilirubin là 156, trong khi số bình thường phải nằm dưới con số 21. Không biết tại mình có nghe lầm không. Tôi hỏi lại lần nữa. Vâng, chính xác là như thế. Xôn xang, Hải hùng. Mặt trời trong tôi hôm nay ảm đạm quá, mặc dù ngoài kia khung cửa kính bệnh viện nắng vẫn vàng vọt. Đưa mắt nhìn ra bên ngoài, vài cánh chim non nhảy nhót, nhưng lòng tôi lúc này như sóng dậy, đốn đau, âu lo, sầu thảm. Ngược nhìn lên gương mặt hiền hòa, đầy khả kính của bậc Thầy, Ngài vẫn nằm đó trên chiếc giường nệm trắng của bệnh viện, vẫn an nhiên, vẫn tự tại. Gương mặt Ngài cũng thế, bình thản, nhẹ nhàng. Sự bình thản của ngày hôm nay, cũng không khác chi với ngày mới vào viện. Nếu có khác chăng, chỉ là sự gầy gò và nét mệt mỏi của thân người bệnh in hằn nhiều hơn so với những hôm còn trong khóa tu học 25.

Bác sĩ khoa tim cho biết vừa mới liên lạc xong với bác sĩ bên khoa bụng. Bác sĩ chuyên khoa về gan sẽ sang khám cho Sư Ông vào trưa hôm nay, chúng tôi được thông báo như thế. Giờ thì họ cần phải thử máu thêm lần nữa để kiểm soát những chỉ số của gan ngày hôm nay. Sư Ông gật đầu đồng ý. Lại là những mũi kim bén nhọn chích vào da thịt của Ngài. Ngài vẫn lặng thinh chấp thuận. Không một nét thay đổi sắc diện nào trên gương mặt Sư Ông.

Hôm nay, cả buổi trưa và buổi chiều, Minh đều có mang ga-mèn cháo vào. Nhưng Sư Ông hoàn toàn không dùng đến. Những chén cháo này vẫn còn nguyên vẹn. Mâm thức ăn của bệnh viện do nhân viên mang vào vẫn còn nằm nguyên đấy. Thỉnh thoảng, Ngài chỉ uống vài hớp nước nhỏ. Sợ Ngài khô miệng, mỗi ngày 1 đôi lần, tôi đã lấy những que rơ miệng có mùi chanh của bệnh viện để rơ chung quanh và thấm ướt miệng của Ngài. Những ngày này, cơ thể Ngài chủ yếu nhờ những dịch truyền trực tiếp vào tĩnh mạch thường xuyên...

Buổi trưa, bác sĩ chuyên khoa gan tới. Sau khi khám Ngài thật cẩn thận, họ nói gan Ngài yếu nhiều. Có thể sẽ phải thay gan. Tưởng chừng mình nghe lầm. Tôi hỏi lại lần nữa, họ vẫn nói vậy. Tôi kinh hoàng. Lay Phật. Toàn thân tôi rúng động. Có tôi ghen lời. Có lý nào, có lý nào... Tôi cố thu hết sức mình để giữ lại bình tĩnh, để không bật thành tiếng khóc. Tôi nắm chặt bàn tay xương xẩu, gầy guộc, âm áp của Ngài. Nhìn Ngài thật kỹ. Nhìn Ngài thật lâu. Vẫn nét an nhiên như chẳng việc gì xảy đến. Trên gương mặt già nua, gầy ốm của Ngài không hề có một chút gì hoảng hốt, không hề có một chút gì hoảng sợ. Vẫn nét điềm đạm, hiền hòa trong ánh mắt bao dung đó.

Bác sĩ cho biết họ cần xem những hồ sơ bệnh lý, những giấy tờ liên quan, hoặc những thông tin về bệnh tình của Sư Ông trước đây tại Pháp, tôi cho biết chiều tôi nay, có người đệ tử của Ngài sẽ đến Phan Lan, cô ấy biết rõ hơn tôi rất nhiều.

Buổi chiều tôi, Sư Ông được chuyển qua khu chuyên khoa về Gan khoảng 19 giờ 30. Ngài cũng được Khoa Gan dành cho một phòng riêng khá rộng rãi. Trong phòng, nhân viên khoa này có cho thêm chiếc giường **"extra"**. Khu Gan cho phép người theo săn sóc nghỉ lại trong phòng. Sư Ông đưa mắt nhìn khắp căn phòng và khen sự dễ dãi, cảm thông của nhân viên làm việc nơi này.

Bên đây, bác sĩ chuyên khoa bắt đầu cho thuốc điều trị về gan. Sư Ông vẫn còn rất tỉnh táo và minh mẫn. Tuy nhiên, những nét mệt mỏi ít nhiều, nhìn kỹ thì vẫn thấy hằn in trên ánh mắt, trên gương mặt căn cốt của sau gần tuần lễ nằm viện.

Buổi tối chừng độ 20 giờ 30, Ni Sư Diệu Trăm tìm đến được Phòng chuyên khoa điều trị về gan thăm Sư Ông. Ni Sư Diệu Trăm mới từ Paris đến Helsinki chiều nay. Phật tử địa phương ra phi trường thủ đồ đón Ni Sư đưa thẳng về Turku, rồi đưa ngay vào bệnh viện thăm Ngài. Mọi người cứ nghĩ, Sư Ông còn nằm bên khoa điều trị về tim, nên sang bên đó trước, không tìm được Ngài. Sau đó được chỉ dẫn mới tìm được sang khoa gan. Với chiếc vali nhỏ nhỏ, Ni Sư bước vào phòng bệnh của Sư Ông, nhìn được Ngài

trong những giây phút này, nét xúc động hiện rõ trên gương mặt Ni Sư Diệu Trăm, đôi mắt đỏ hoe. Ni Sư đã cố đè nén những tâm tư, dần xuống những xúc động. Bước khe khẽ đến bên giường bệnh Ngài, Ni Sư thưa với Ngài rằng Ni sư mới vừa sang.

Từ Pháp qua, Ni sư Diệu Trăm có mang theo được ít gói bột lúa mạch, bột khoai môn để pha với nước sôi dùng liền. Sau khi pha tách nước bột khoai môn, Ni Sư Diệu Trăm đút cho Sư Ông được ba muỗng. Rồi bỗng dưng chúng tôi nghe tiếng : **"more"**. Chúng tôi ngạc nhiên nhìn nhau không hiểu gì. Có lẽ nhìn thấy sự kinh ngạc trên gương mặt chúng tôi, Sư Ông nói lại lần nữa rõ ràng hơn **"one more"**. Giọng Ngài có vẻ vui vui, trêu chọc. Bây giờ thì chúng tôi đã hiểu. Chúng tôi đều cười thật vui. Thật mừng, vì Ngài vẫn tươi tỉnh, minh mẫn vô cùng, vẫn có những câu thật khôi hài, thật có duyên độc đáo ! Ni Sư Diệu Trăm nói : **Hôm nay Sư Ông nói tiếng Anh !** Ngài mỉm cười, nhìn chúng tôi với ánh mắt chọ thấy Ngài cô tình trêu ghẹo làm cho không khí vui tươi. Ngài lặp lại câu **"one more"** ba lần. Cứ mỗi lần **"one more"** Ni Sư Diệu Trăm lại múc thêm muỗng nước khoai môn dâng lên Ngài thời. Không khí toàn khu bệnh viện này mang nét trầm lắng tiêu biểu của một nơi những người bệnh nặng cần ngơi nghỉ, cần sự yên tĩnh. Nhưng không khí trong phòng bệnh của Ngài ngược lại đầy sức sống, đầy tươi vui. Rất nhiều lần tôi cứ ngỡ chừng như không khí này là không khí tươi vui của phòng một người bệnh đã được chữa lành, đang chờ đến giờ bác sĩ cho xuất viện về nhà thì đúng hơn.

Sư Ông thời thêm vài muỗng nước khoai môn nữa, rồi khoát tay ra dấu cho Ni Sư Diệu Trăm rằng, Ngài thôi dùng.

Trong những giờ phút sức khỏe thật yếu này, Ngài vẫn còn nguyên những nét dí dỏm thật có duyên. Ngài nằm đó, trên giường bệnh, mà hình như không có bệnh - rất nhiều lần tôi đã suy nghĩ như thế. Rõ ràng trong tâm tư Ngài rất nhẹ nhàng. Mọi việc chừng như chẳng có gì quan trọng xảy đến. Không biết có được mấy người bệnh nhân, nếu cùng hoàn cảnh thế này, với tình trạng sức khỏe nguy kịch như Ngài, vừa phổi có nước, vừa huyết áp cao, vừa nhịp tim quá nhanh - nhanh đến độ kỷ lục; rồi vừa gặp vấn đề thận, vừa gặp vấn đề gan, nhiều căn bệnh cùng một lúc, vấn đề nào cũng trầm kha - ấy thế mà tâm tư vẫn luôn nhẹ nhàng, vẫn đầy những nét khôi hài, trào phúng độc đáo. Nhiều năm làm việc trong bệnh viện, tôi chưa hề thấy người bệnh nhân nào như thế. Có lẽ tìm thì cũng có người như vậy, nhưng chắc chắn là rất hiếm hoi.

Đối diện với cuộc sống và cái chết cận kề, Ngài không dao động. Đối diện với những căn bệnh ngặt nghèo, Ngài vẫn thản nhiên. Chuyên viên hành cuối cùng này với Ngài chắc chắn cũng là sự tự nhiên như đói thì ăn, như khát thì uống. Cái đến và cái đi không làm Ngài quan tâm, tôi nghĩ như thế. Nếu không bằng sự dày công tu tập từ nhiều năm, nhiều tháng thì khó lòng có được sự bình thản khi mà mạng sống mong manh đang treo trên đầu sợi chỉ. Hình ảnh Ngài những ngày này nằm trên giường bệnh, có phải chẳng là hình ảnh của một vị tu tập sâu dày, dù thân có bệnh, nhưng tâm lúc nào cũng an vui. Hình ảnh này có phải là hình ảnh của một bậc tu tập phải cố gắng đạt được như lời Đức Thế Tôn đã từng dạy trong kinh Tăng Nhất A Hàm, Phạm Khô Lạc, rằng : **"ta tu tập thế nào để nhờ mai này nếu thân có không vui, mang nhiều căn bệnh, nhưng tâm thì vẫn luôn giữ được sự an vui, bình thản"**. Những ngày cuối cùng bên Ngài, được hầu Ngài, tôi đã cảm nhận được điều đó rất sâu sắc ở nơi Ngài vậy.

Trời đã bắt đầu vào khuya, không gian trong bệnh viện đã yên tĩnh lại càng tĩnh lặng vô cùng. Chừng khoảng giữa đêm, Sư Ông dạy chúng tôi : **Hai người, một người nên đi nghỉ**. Ni Sư Diệu Trăm cũng rất quan tâm đến tôi, nhìn tôi với nhiều cảm thông, Ni Sư đề nghị rất nhiều lần rằng tôi nên đi nghỉ trước, vì đã nhiều hôm bên Sư Ông chắc có nhiều mệt mỏi. Nhưng nhìn Sư Ông đêm nay, nghĩ đến tình trạng sức khỏe của Ngài, chúng tôi không ai muốn đi nằm nghỉ liền cả.

Lát sau, Sư Ông nói với Ni Sư Diệu Trăm hãy tìm một chỗ bện ngoài để nghỉ qua đêm. Ni Sư Diệu Trăm xin phép Ngài được cùng ở lại trong phòng bệnh của Ngài tối nay. Sư Ông im lặng cho phép. Căn phòng bệnh này thật ra là căn phòng bệnh dành cho hai bệnh nhân nên khá rộng rãi. Đủ chỗ cho cả hai người thì giả Sư Ông nghỉ lại. Nghe Ngài dạy thế, tôi liền đề nghị Ni Sư Diệu Trăm đôi lần, xin nghỉ trên chiếc giường extra trong phòng, còn tôi sẽ trải tấm drap trên sàn kê bên chân giường của Ngài. Nhưng Ni Sư Diệu Trăm không chịu, và đề nghị rằng Ni Sư sẽ nghỉ dưới chân giường bệnh của Ngài. Ni sư còn nói thêm với tôi : **Thầy Pháp Quang đã vất vả nhiều ngày, hôm nay có Diệu Trăm phụ hầu Sư Ông, xin Thầy cứ nằm nghỉ**. Rất chân thành cảm ơn sự quan tâm của Ni Sư. Tôi đi nghỉ lúc đó khoảng 3 giờ sáng trên chiếc giường kê bên. Ni Sư Diệu Trăm cũng ngã lưng một chút trên những tấm drap trải dưới chân giường Ngài. Nhưng Ni Sư Diệu Trăm cũng chẳng nằm được là bao. Đứng lên nằm xuống rất nhiều lần, lúc quạt hầu Sư Ông, khi bưng ly nước nhỏ dâng Ngài.

Thứ năm ngày mùng 8 tháng 8 năm 2013

Một ngày âm đạm nhất trong những ngày âm đạm.

Như lời thông báo của nhân viên bệnh viện về phản ứng phụ của thuốc điều trị gan, rằng có thể làm cho bệnh nhân phải bị tiêu chảy. Quả tình, đúng như vậy. Buổi tối khuya này, Ngài đã bị ba lần như thế. Nền đã mệt, Ngài càng có nhiều nét mệt mỏi hơn thêm. Dù vậy, trong từng lời nói, cử động, lúc nào Ngài cũng nghiêm trang, đầy những oai nghi, chánh niệm.

Trời hừng sáng, chừng khoảng 4 giờ, nghe giường bên Sư Ông có tiếng động, tôi mở mắt ra nhìn, Ngài đang từ từ ngồi dậy. Ngài ngồi dậy một mình. Từ đầu hôm đến giờ, cứ mỗi khi Ngài muốn ngồi lên, Ngài gọi, hoặc Ni Sư Diệu Trăm, hoặc tôi, hoặc có lúc cả hai chúng tôi cẩn thận, nhẹ nhàng đỡ Ngài. Thế mà bây giờ, Ngài nhẹ nhẹ, từ từ, hai bàn tay già nua, yếu ớt nằm hai bên thanh giường, chỉ một mình Ngài tự ngồi

lên. Tôi quan sát xem Ngài có cần chúng tôi giúp không. Không cần thiết. Hình như Ngài đang cần sự yên lặng. Nhìn lên gương mặt khô gầy của Ngài, tôi thấy đôi môi Ngài đang cử động. Tôi đoán chắc là Ngài đang niệm Phật hoặc cầu nguyện với Phật - cũng như đã vài lần tôi thấy trong những ngày trên giường bệnh trước đây. Khuya nay, sau thời tĩnh lặng ngắn ngủi này, Ngài rất thông thả, rất từ tốn, rất nhẹ nhàng. Ngài nói nhỏ nhỏ, nhưng rất rõ ràng : **Phật Pháp Nhiệm Mâu**. Rồi chỉ với cánh tay phải, Ngài đưa lên chậm rãi, xá xuống một lần, cùng một lần cúi đầu. Rồi tiếp tục lần thứ hai, Ngài vẫn nói : **Phật Pháp Nhiệm Mâu**. Cũng một lần xá, một lần cúi đầu nữa. Sau cùng lần thứ ba vẫn vậy : **Phật Pháp Nhiệm Mâu**. Lại thêm lần nữa cánh tay phải gầy guộc xá xuống, và một lần cúi đầu cuối cùng. Nhìn Ngài lúc này, thấy tất cả sự thành tâm, sự trang nghiêm. Có điều gì thật thiêng liêng khi Ngài cầu nguyện với Phật, mà ngôn từ hạn hẹp của tôi không thể diễn tả nổi được. Phải tự nhìn thấy, phải tự chứng kiến thì mới thấy, mới cảm nhận phút giây thiêng liêng đó. Sau đó, Ngài nhẹ nhàng nằm xuống trở lại. Hình ảnh những giây phút này, ngay thời điểm tôi đang ghi lại những điều này, chừng như vẫn còn rõ ràng trước mắt tôi. Và âm thanh 4 chữ tán thán "**Phật Pháp Nhiệm Mâu**" của Ngài, tôi vẫn tưởng chừng như mới nghe Ngài vừa cất lên đầu đó.

Hôm nay, có Ni Sư Diệu Trăm phụ phần chăm sóc, nên tôi yên tâm tiếp tục nằm xuống, chợp mắt một chút. Tôi thiếp đi lúc nào không rõ. Buổi sáng thì có nghe Ni Sư kể lại, chừng ló 5 giờ sáng, Ngài cũng một mình tự ngồi dậy trên chiếc giường bệnh của mình mà không cần chúng tôi đỡ. Ni Sư thấy Ngài, hai bàn tay nhẹ nhàng vẫy vẫy và miệng thì nói : **Mời quý Ông, quý Thầy vào đây**. Ni Sư Diệu Trăm thưa với Ngài, khóa học đã chấm dứt, quý Ông, quý Thầy đã ra về, rồi Ni Sư thỉnh Ngài nằm xuống trở lại. Nhưng khi đỡ Ngài nằm xuống, Ni Sư kể tiếp, Ngài lại gượng ngồi lên tức thì. Bằng một sức lực thật mạnh, Ngài trở lại tư thế ngồi như cũ. Rồi vẫn với đôi bàn tay gầy, Ngài nhẹ nhẹ vẫy vẫy và Ngài nói lần thứ nhì : **Mời quý Ông, quý Thầy vào đây**. Ni Sư Diệu Trăm thưa : **Bạch Thầy, để làm gì ?** Bằng hai chữ duy nhất, ngắn gọn, đơn giản, rõ ràng, Ngài nói : **Tụng kinh**.

Ni Sư Diệu Trăm có kể tôi nghe rất nhiều lần về giây phút này. Chúng tôi nghĩ, có lẽ trong tâm thức Ngài lúc đó vẫn chỉ nghĩ đến sự hoà hợp của Tăng đoàn, vẫn chỉ nghĩ đến việc tất cả mọi người cùng ngồi lại với nhau trong sinh hoạt của Giáo Hội, trong tu tập, và vẫn chỉ nghĩ đến việc gây dựng tín tâm cho tất cả hàng Phật tử các nơi...

Sáng sớm tinh mơ, Ngài nằm trên giường, vẫn rất minh mẫn. Ngài hỏi mấy giờ rồi. Chúng tôi thưa với Ngài rằng gần 6 giờ sáng. Ngài dạy : **Buổi sáng phải công phu**. Ngưng một chút Ngài dạy tiếp : **nhưng ở đây, phòng này chật hẹp thì thôi**. Lòng tôi rung động. Chắc Ni Sư Diệu Trăm cũng không khác gì. Lạy Phật. Tâm Ngài quá bao la. Ngay những phút này mà Ngài vẫn nghĩ đến sự tu tập, vẫn nghĩ đến hàng Tăng sĩ trẻ chúng tôi mà sách tấn, khuyến bảo. Phải chăng ý Ngài là muôn nhắc nhở, dạy điều thiết thực cho một hành giả trên chặng đường dài tu tập ? Phải hạ thủ công phu. Lời Ngài dạy sáng này, dù chỉ có hai người nghe được, nhưng dường như đó là lời huân thị, nhắc nhở, sách tấn, khuyến bảo tôi hậu của bậc Trưởng Lão cho tất cả chúng ta, hàng Tăng sĩ trẻ hậu học. Kính bạch Giác Linh Ngài, chúng con xin hứa y giáo phụng hành.

Sáng nay, Sư Ông mệt. Mệt nhiều lắm. Buổi sáng, nhân viên bệnh viện vào xem Ngài có cần chi thì họ sẽ mang vào. Giờ phút này, biết Ngài không thể dùng chỉ được, chúng tôi nói khi nào Thầy chúng tôi có cần chi, chúng tôi sẽ ra báo xin nhờ họ giúp.

Trong lúc ưu tư về về sức khỏe của Ngài, chúng tôi nghe có tiếng điện thoại reo lên. Kể từ khi Ni Sư Diệu Trăm đến được Turku tôi qua, tôi giao lại chiếc điện thoại nhỏ của Sư Ông. Ni Sư bắt phone. Điện thoại của Thượng Tọa Tâm Phương từ Úc gọi sang. Sau khi ngắn gọn kể về tình trạng sức khỏe của Sư Ông, Ni Sư Diệu Trăm có kê máy phone vào sát tai Ngài. Thượng Tọa Tâm Phương trực tiếp thưa vài lời thăm hỏi Sư Ông. Dù chỉ vài câu ngắn gọn, Sư Ông lúc ấy khá mệt nên không có trả lời lại, chỉ lắng nghe thôi. Nhìn gương mặt Ngài khi ấy, chúng tôi nghĩ chắc Ngài có nghe được lời thăm của Thượng Tọa. Đó là cuộc điện thoại cuối cùng của chư Tôn Đức trước khi Ngài thị tịch vậy.

Ngoài 9 giờ sáng, nét mặt mỗi hân trên gương mặt Ngài càng thêm rõ ràng. Hơi thở sáng nay khá dồn dập, mặc dù Ngài vẫn được cho sử dụng thêm dưỡng khí. Bác sĩ trưởng khoa và bác sĩ điều trị về gan đều có mặt trong phòng. Họ chỉ bước ra ngoài phòng khi có điện thoại. Chừng khoảng sau 9 giờ 30 Thầy trụ trì chùa Liên Tâm cùng vài Phật tử địa phương vào thăm Ngài. Nhìn thấy tình trạng sức khỏe của Sư Ông nguy kịch, chắc mọi người rất lo, rất xúc động. Mọi người đều nhìn Sư Ông thật sâu, thật kỹ. Hình như cố gắng thu hết những hình ảnh cuối cùng của Ngài vào tâm thức. Có vị còn muốn lượm giữ những hình ảnh cuối cùng này lâu hơn, nên cầm máy ảnh hoặc cầm I phone hướng về Sư Ông để chụp hình hoặc quay phim Ngài. Tôi có đề nghị không nên chụp ảnh, quay phim lúc này, vì những hình ảnh của Sư Ông trong tình huống thập tử nhất sinh, tư thế nằm không ngay ngắn lắm, tay chân dầy chuyền nước biển, trên mũi thì dây dưỡng khí v.v... Những hình ảnh thế ấy chụp lên sẽ không hay. Ngoài ra, e những người khác sau này nhớ có xem hình sẽ hiểu lầm cho là mình thiếu phân kính trọng bậc tôn túc Trưởng lão. Và lại, còn có nhân viên bệnh viện người bản xứ đang đứng đầu đó trong phòng bệnh và trước cửa phòng Ngài nhìn vào, nếu thấy mình chụp ảnh, chắc chắn họ cũng sẽ không cho phép, rồi có thể họ hiểu lầm không hay về người Việt mình khi đứng trước những giờ phút nguy kịch của người bệnh...

Chừng khoảng 10 giờ, mọi người đi ra bên ngoài phòng bệnh. Còn lại Ni Sư Diệu Trăm đang đứng phía bên đầu giường săn sóc Sư Ông, và tôi đứng phía cuối giường cùng với 2 vị bác sĩ. Họ đang nói về tình trạng sức khỏe vô cùng trầm trọng của Sư Ông. Họ nói về việc thay gan, Rồi họ cho biết tiếp với tình trạng quá yếu như vậy của Sư Ông thì rất khó lòng... Sau này nghĩ lại thì thấy có lẽ các vị bác sĩ nơi này, trong cách nói chuyện của họ, là chuẩn bị tinh thần cho chúng tôi. Họ thông báo tình trạng thực tế lúc đó

của Sư Ông và rồi họ nói tiếp một câu bằng Anh ngữ : **Your master will die**. Tôi chỉ nhớ mình đã hỏi lại họ trong cơn hốt hoảng, khá to tiếng : **What ?** Họ lặp lại. Tại tôi lúng búng. Tôi không tin. Tôi không tin. Bàng hoàng. Toàn thân tôi lúc đó bủn rủn. Thế giới quanh tôi quay cuồng. Nghiêng ngửa. Trong tiếng nấc nghẹn ngào, tôi kêu nhỏ: **Ni Sư Diệu Trạng có nghe bác sĩ nói gì không ?** Ni Sư Diệu Trạng nói : **Diệu Trạng không nghe gì cả, Thầy nói lại cho Diệu Trạng biết với**. Vì lúc đó, Ni Sư vừa rất chú tâm niệm Phật, và vừa đang lo cho Sư Ông, nên Ni Sư không để ý nghe bác sĩ nói gì. Kín đáo, tôi ra đầu cô bước hướng về phía cửa phòng bệnh, xa giường của Sư Ông, tôi nhắc nhỏ lại lời bác sĩ vừa nói cho nghe về tình trạng nguy kịch của Ngài. Ni Sư sững sờ, Nghẹn ngào. Đôi mắt đỏ hoe. Nước mắt ứa trên bờ mi. Cả hai chúng tôi bậm môi để không bật thành tiếng khóc. Lòng tôi se thắt. Tim tôi như ai bóp nát. Không ai dân mà chừng như đau thấu tâm can. Giờ phút đó, chắc chắn trong lòng Ni Sư Diệu Trạng cũng đón đau không phải là ít. Hôm nay, ngồi ghi lại những giây phút kinh hoàng, sâu khô, long trời lở đất này trong cảnh lặng yên của chùa Vạn Hạnh Đan-mạch, lòng tôi vẫn còn dấy lên nhiều cơn sóng. Nước mắt vẫn còn thấm ướt. Bài viết này được thành hình trong bao nỗi bi ai, đã được viết trong làn nước mắt tưởng nhớ vị Thầy khả kính, mà nay không còn nữa.

Sau đó, các bác sĩ nói với chúng tôi, họ vừa liên lạc tức thì lên Trung tâm chuyên khoa về Gan ở Helsinki, nhưng trên này cho biết với sức khỏe và tuổi cao của Sư Ông không thể nào chịu nổi cuộc thay gan. Họ cho biết tiếp, theo tiêu chuẩn của toàn Âu châu, người ta không thay gan cho những người lớn tuổi được.

Lối 10 giờ 20 phút, Sư Ông nằm im. Hơi thở thật yếu. Tôi đứng bên phía vai phải của Ngài. Nhìn Ngài. Nấc nghẹn. Cố gắng niệm Phật. Tôi nhớ, trong phòng lúc ấy chỉ còn mình tôi. Ni Sư Diệu Trạng bận chạy ra bên trước cửa phòng bệnh nói chuyện với bác sĩ về những cách điều trị cho Sư Ông. Đồng thời Ni Sư cũng gọi điện thoại về cho Thầy Quảng Đạo, nhân đại chúng Khánh Anh tập trung lên Chánh Điện để niệm Phật cầu nguyện cho Ngài.

Đứng bên Ngài, tim tôi chột thốt lên, tôi hốt hoảng, tôi kinh hoàng khi nhìn thấy Ngài nằm đó, màu sắc, làn da trên gương mặt như dần dần thay đổi. Kinh nghiệm những tháng năm trong bệnh viện, đây là dấu hiệu không tốt, hoàn toàn không được tốt rồi. Sư Ông mở mắt nhìn tôi. Tôi lặng người, nhìn Ngài thật kỹ. Linh tính cho biết có điều gì bất an. Tôi vội gọi Ni Sư Diệu Trạng trở lại. Ni Sư vào kịp, cùng bước lên, chúng tôi cùng đứng bên cạnh phía bên vai phải của Ngài. Chúng tôi lặng lẽ ngắm nhìn Ngài. Nhìn Ngài thật sâu. Miếng chúng tôi niệm Phật. Chúng tôi cố gắng thu hết những hình bóng hiền hòa, tự tại của Ngài trong giờ phút này vào ký ức. Chúng tôi thấy Ngài cùng nhìn chúng tôi lần cuối. Thời gian như ngưng đọng lại. Không gian như chùng xuống. Đúng 10 giờ 29 phút sáng, giờ Phấn Lan, Ngài an nhiên thị tịch. Gương mặt Ngài nhẹ nhàng, bình thản, thanh thoát. Vẫn tràn đầy những nét từ bi, vĩ đại của một bậc Thầy.

Sau đó, Ni Sư Diệu Trạng cầm chiếc điện thoại nhỏ bé của Ngài, cô run run bấm số. Bên trời Paris, chư Tăng Ni và Phật tử Chùa Khánh Anh đang quy tụ trong ngôi Đại Hùng Bảo Điện, tất cả mới bước vào phần khai kinh. Nghe điện thoại reo vang. Tất cả sững sờ, bàng hoàng nghe cú điện thoại thứ nhì của Ni Sư Diệu Trạng. Trong tiếng nấc nghẹn ngào, xúc động, Ni Sư báo hung tin : **Sư Ông vừa viên tịch**. Sau những giây phút hãi hùng tiếp nhận ai tin, Thầy Minh Phú, Thầy Quảng Đạo cùng toàn thể đại chúng Khánh Anh đã cố nén lòng, dần cơn xúc cảm ngòi lại thật chánh niệm trên điện Phật tại Bagneux, niệm Phật cầu nguyện cho vị Thầy tôn quý của mọi người. Tiếng niệm Phật cứ thế liên tục, liên tục nhiều tiếng đồng hồ hòa với hương trầm ngào ngạt quyện đầy không gian chánh điện Chùa Khánh Anh... *Lời Thầy Quảng Đạo về sau kể cho tôi nghe về những giây phút trong Chùa Khánh Anh hôm ấy, hôm nay chừng như còn vang vọng bên tai tôi...*

Còn nơi đây, trọng căn phòng bệnh viện khoa Gan, nhục thân Ngài nằm đó an bình, tự tại chừng như đang chìm trong giấc ngủ dài.

Qua lớp cửa kính của bệnh viện, ngoài kia trên bầu trời Phấn Lan sâu nảo với vài áng mây âm đạm lác đác trôi qua. Ánh nắng mùa hạ của Turku, Bắc Âu hắt hiu, nhạt nhòa.

Đã hơn 3 tuần trôi qua, câu chuyện trong lòng tôi vẫn cứ tưởng chừng như mới vừa xảy ra hôm qua, hôm kia.

Viết xong đầu tháng 9 năm 2013

Thích Pháp Quang